

$\widehat{C}$. В цій моделі ризику містяться інверсні виходи з вершин Z_5 і Z_4 . Вони визначають умови реалізації функцій Y_1 і Y_2 за допомогою елементів Z_1 і Z_2 системи, якщо є протидія з боку держави $\widehat{C}$.

Випишемо логічне рівняння для успіху:

$$Y_1 = Z_1 \wedge Y_5; Y_2 = Z_2 \wedge Y_4; Y_3 = Z_3; Y_4 = Z_4 \wedge Y_3; Y_5 = Z_5 \wedge Y_3; \quad (9)$$

і неефективності, тобто неуспіху:

$$\bar{Y}_1 = \bar{Z}_1 \vee Y_5; \bar{Y}_2 = \bar{Z}_2 \vee Y_4; \bar{Y}_3 = \bar{Z}_3; \bar{Y}_4 = \bar{Z}_4 \vee \bar{Y}_3; \bar{Y}_5 = \bar{Z}_5 \vee \bar{Y}_3; \quad (10)$$

Значення ймовірностей подій задамо такими:

$$p_1 = 0,85; \quad p_2 = 0,95; \quad p_3 = 0,70; \quad p_4 = 0,40;$$

$p_5 = 0,50$, і одержимо наступні результати. Логіко-ймовірнісна модель досягнення цілі:

$$Y = Y_1 \vee Y_2 = Z_1 \wedge Z_3 \vee Z_1 \wedge Z_5 \vee Z_2 \wedge Z_3 \vee Z_2 \wedge Z_4. \quad (11)$$

Імовірнісна модель досягнення цілі за (4) прийме такий вигляд:

$$P_c = p_1 p_3 q_5 + p_2 p_3 q_4 + p_1 q_3 + q_1 p_2 q_3 - p_1 p_2 p_3 q_4 q_5 = 0,825. \quad (12)$$

Введемо в умови прикладу показники ефективності досягнення трьох різних цілей:

1) $B_1 = 7$, якщо свою мету досягне

лише елемент Z_1 , ($Y = Y_1 \wedge \bar{Y}_2$);

2) $B_2 = 3$, якщо свою мету досягне

лише елемент Z_2 , ($Y = \bar{Y}_1 \wedge Y_2$);

3) $B_3 = 10$, якщо свої мети досягнуть

обидва елементи Z_1 і Z_2 , ($Y = Y_1 \wedge Y_2$).

За схемами побудови логічної та ймовірнісної моделей (11) та (12), визначимо імовірності досягнення цих трьох цілей: $P_1 = 0,141$; $P_2 = 0,272$; $P_3 = 0,412$. Сумарна ефективність досягнення цілей становить:

$$T = P_1 B_1 + P_2 B_2 + P_3 B_3 = 5,923 \text{ млрд}. \quad (13)$$

Логіко-ймовірнісні моделі ризику неефективного державного управління забезпечують прозорість аналізу ризику та надають можливість здійснювати активне управління ризиком в системі ініціюючих подій. Застосування таких моделей дозволяє здійснювати кількісне оцінювання ризиків і контролювати рівень якості рішень, що приймаються в галузі державного управління.

Подальші дослідження слід здійснювати в напрямі розробки систем підтримки прийняття рішень на основі розглянутих логіко-ймовірнісних моделей неефективного управління з метою їх подальшого застосування в процесах ДУ для підвищення якості управлінських рішень.

Література.

1. Малиновський В. Я. Державне управління: Навчальний посібник / Малиновський В. Я. – К.: Атика, 2003. – 576 с.

2. Литвак Б. Г. Разработка управленческого решения: Учебник. 4-е изд. / Литвак Б. Г. – М.: Дело, 2003. – 248 с.

3. Соложенцев Е. Д. Сценарное логико-вероятностное управление риском в бизнесе и технике / Соложенцев Е. Д. – СПб.: Бизнес-пресса, 2006. – 560 с.

4. Черноуцкий И. Г. Методы оптимизации и принятия решений / И. Г. Черноуцкий. – СПб.: Издательство «Лань», 2001. – 384 с.

5. Згуровский М. З. Исследование социальных процессов на основе методологии системного анализа / М. З. Згуровский, А. В. Доброногов, Т. Н. Померанцева. – К.: Наукова думка, 1997. – 222 с.

УДК 35.083.94

Сергій Серьогін

СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Стаття присвячена актуальній сьогодні темі корупції в органах державної влади в контексті її визначення як соціального феномену. Автор аналізує теоретичні експлікації поняття «корупція», екстраполює його на соціальну групу державних службовців, розглядає причини, форми та прояви корупції в органах державної влади.

Ключові слова: корупція, державна влада, державні службовці.

Актуальність дослідження визначається тим, що корупція, яку зазвичай інтерпретують як негативне явище в сфері державного управління, як деструктивний фактор громадського життя, останнім часом набула ще більшого поширення в українському суспільстві, перешкоджаючи процесам державотворення, розвитку демократичних заasad управління суспільством. Масштаби поширення корупції в сучасній Україні дають підставу відносити її до найнебезпечніших явищ для державного управління й громадського життя.

Проблеми поширення корупції в Україні останнім часом привертала увагу науковців. Серед них наукові публікації В. Зеленецького, А. Кальмана, М. Мельника, В. Олуйка, О. Полешка, О. Прохоренка тощо [3, 5, 7, 8]. Однак вплив корупційних процесів на соціальні та інституціональні структури суспільства, масову свідомість залишилися поза увагою авторів. Але рівень поширеності корупційних проявів в українському суспільстві дозволяє стверджувати, що корупція в контексті її аналізу в якості соціальної загрози суспільству й державі повинна сьогодні стати предметом широкого наукового дослідження.

Метою даної статті є аналіз сутності корупції в органах державної влади як соціального явища.

У дослідженні актуальної проблеми, яка має соціальну значимість, важлива роль приділяється розкриттю сутності основних визначень і термінів.

Поняття «корупція» – сьогодні одне з найбільше часто вживаних у вітчизняній науковій і публіцистичній літературі. Тривалий час панувала думка, що корупція – явище, яке притаманне виключно капіталістичним країнам. Зовсім недавно цей термін можна було зустріти в

© Серьогін С. С., 2010.

словниках тільки в такому тлумаченні: корупція – «...у буржуазних країнах: підкуп хабарами, продажність посадових осіб, політичних діячів» [6, с. 35], «... характерна для буржуазної держави й суспільства (підкуп чиновників і суспільно-політичних діячів, хабарництво ...» і т.п. [10, с. 154]). Явище корупції вважалось нетиповим для радянського суспільства й будь-які його прояви розглядалися винятково з позицій порушення соціалістичної законності окремими чиновниками держaparату. Не дивно, що цього терміна немає в багатьох словниках і енциклопедіях радянського періоду.

Сьогодні понятійний апарат з проблем корупції вже досить розвинений і адаптований до сучасних українських умов. Дослідження проблеми корупції в органах державної влади й управління сьогодні актуалізувалися й мають різні вектори наукового пошуку: інституціонально-правовий (достатність законодавчих і нормативних засобів і методів протидії корупції), організаційно-управлінський (функціональність у розподілі владних повноважень і контроль за їх виконанням посадовими особами), етико-аксіологічний (ціннісні орієнтації, етика поведінки, моральність державних службовців) тощо. Все це створило умови для розвитку методологічної бази в дослідженнях проблеми корупції як соціального явища.

Як свідчать окремі енциклопедичні словники, слово «корупція» походить від латинського «*corruptio*», що означає «псування», «розбещення», тобто може розумітися як розбещення окремих посадових осіб державного апарату, як соціальна корозія, що роз'їдає державну владу і суспільство в цілому.

Одне із загальноприйнятих у світовій практиці визначень корупції характеризує її як відмову від очікуваних стандартів поведінки з боку представників влади заради незаконної особистої вигоди [2, с. 332]. В останньому виданні російської «Соціологічної енциклопедії» стаття про корупцію містить досить розгорнутий аналіз її сутнісних підстав і соціальних наслідків, пов'язується з багатьма негативними соціальними явищами – бюрократизацією державної діяльності, корисливими мотивами в професійній діяльності державних службовців, моральними відхиленнями в їх середовищі тощо, а явище корупції трактується як «... діяльність у сфері політики або державного управління, що полягає у використанні посадовими особами довірених їм прав і владних можливостей з метою особистого збагачення» [11, с. 501].

Функціональний підхід до формулювання визначення корупції міститься в коментарі до ст. 7 Кодексу поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку, прийнятого ще на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1979 р. У ньому під корупцією розуміється здійснення або нездійснення якої-небудь дії при виконанні обов'язків або через ці обов'язки, у результаті необхідних або прийнятих подарунків, обіднянок або стимулів або їхнє незаконне одержання щораз, коли має місце така дія або бездіяльність.

Слушно зауважив Сєрьогін С. М., що: «корупція, як широко відоме соціальне явище, бере початок з зародження державності і відображає суперечність між недостатністю ресурсів до задоволення власних потреб і прагненням деяких посадових осіб використати власне становище з метою більш повного задоволення особистих потреб та потреб найближчого оточення» [9, с.3].

Особливістю взаємодії органів державної влади й громадян показує наявність різних інтересів суб'єктів управлінських відносин у суспільстві, які часто призводять до значних соціальних суперечностей, зокрема заміни державних інтересів зацікавленістю в отриманні зі свого службового становища особистої вигоди.

В умовах лібералізації громадського життя, насамперед у сфері економіки й у політиці, органи державної влади стають суб'єктами надання різних управлінських послуг. Але інтерпретація сучасної держави тільки в якості інституту соціальних послуг створює підстави для висновку, що якщо держава здатна й повинна надавати громадянам тільки послуги, то в сучасних ринкових умовах «кращі» послуги

можуть одержувати окремі споживачі за особливу винагороду. Торгівля державними послугами приводить, у свою чергу, до комерціалізації державного апарату, при якій сама система державної служби перестає існувати як публічно-правовий інститут, а стає звичайним сектором громадського життя із приватними відносинами, торгівлею, обміном та іншими атрибутами ринку. У цьому випадку корупція уявляється суспільною свідомістю всього лише як система стимулів і винагород, що представляються щодо невеликій групі заможних клієнтів в обмін на послуги чиновників.

Державний службовець за своїм професійним призначенням має відстоювати інтереси держави й суспільства, а не окремих осіб або соціальної групи, і отримання ним корисливої вигоди зі свого положення завжди повинне розцінюватися як злочинна, незаконна діяльність.

Ми розглядаємо корупцію як використання державної служби в особистих інтересах у найширшому плані — це реалізація власних корисливих інтересів чиновників, форма незаконного «соціального податку», що стягується корумпованим державним апаратом із суспільства. Це є і джерелом соціальних суперечностей у суспільстві, і основою формування квазігромадянських відносин у сфері державного управління, і прямою соціальною загрозою деформації цілей держави з регулювання процесів суспільного розвитку. На думку О. І. Кирпичникова, «корупція — це корозія влади. Як іржа роз'їдає метал, так корупція руйнує державний апарат і роз'їдає моральні підвалини суспільства» [3, с. 17]. Ряд авторів відзначає, що корупція – це, насамперед, система відносин, заснована на протиправній діяльності посадових осіб на шкоду державним і суспільним інтересам. Як соціальний феномен корупція охоплює всі форми зловживань, при яких посадові повноваження використовуються в особистих цілях, а мета корупційного діяння не обов'язково може бути матеріальною [12].

Ю. М. Антонян визначає корупцію як здійснення якоїсь дій особою, яка володіє внаслідок свого службового становища необхідними можливостями на користь того, хто незаконно оплатив таку дію. При цьому самі дії можуть бути цілком законними [1].

Корупцію в органах державної влади можна визначити як нелегітимне й переважно незаконне використання окремими посадовими особами або групою державних службовців ресурсів з корисливою метою для особистого або групового збагачення. У цьому визначенні корупції міститься констатація соціального збитку корупції у сфері реалізації політичних прав і свобод громадянина (злочинна зневага його інтересами як соціально-суб'єктивним джерелом владних повноважень), а також в області соціальної захищеності й соціального розвитку (незаконний перерозподіл валового внутрішнього продукту). Щодо цього можна погодитися з думкою російських науковців О. В. Цапліна й В. В. Бакушева, які стверджують, що механізм корупції може являти собою неофіційний або безконтрольний обмін ресурсами між владними органами й іншими структурами суспільства [12, с. 12].

Якщо держава не хоче або не може приймати активних захисних заходів проти поширення корупції в органах державної влади, існує ймовірність того, що вона може втратити свою суб'єктність у системі управління суспільством, і реальна влада перейде до різних псевдодержавних корумпованих структур. Але проведення активних антикорупційних дій в сфері державної влади необхідно засновувати на не тільки добре розробленій, але й верифікованій у реальній практиці державного управління методологічній і методичній базі.

В Україні домінує в основному правовий підхід до подолання негативних проявів у системі відносин влади. Для комплексного ж рішення проблеми корупції потрібне залучення різних методів оцінки соціальних наслідків цього явища.

При цьому необхідно відзначити, що корупція у всіх своїх видах і проявах (злодійство, казнокрадство, хабарництво

й т.п.) особливо стрімко поширюється в періоди перебудов, революцій, контрреволюцій, криз, тобто в умовах радикальних суспільних змін, коли, як правило, відбувається присвоєння або перерозподіл державної власності. У цих умовах відбуваються глибокі зміни в суспільній свідомості, трансформація цінностей значної частини населення, в тому числі і державних службовців, чиновників, бюрократії.

Найбільше поширення й розмах корупція одержує в умовах, коли в державі й суспільстві бюрократія перетворюється на особливу соціальну корпорацію, наділену широкими повноваженнями і, як наслідок, яка володіє величезними можливостями для зловживань. Дуже часто це призводить до виникнення політизованих організованих злочинних груп з міцними вертикальними й горизонтальними зв'язками.

Корумпована поведінка чиновників може бути пасивною (разовою, непостійною) або активною (постійною, систематичною) і проявлятися в: одержанні грошей або іншої винагороди за надання договорів, контрактів; порушенні процедур прийняття рішень в інтересах хабародавця, надання йому законодавчої й іншої підтримки; використанні державних суспільних матеріальних і фінансових засобів і ресурсів з особистою або груповою корисливою метою; «зацікавленому» небажанні припинити незаконну діяльність тих або інших осіб або організацій.

Слід зазначити, що корупція не обов'язково супроводжується безпосереднім одержанням «живих» грошей. Вона може проявлятися в завуальованому виді: у різних формах і проявах, як: наданні пільг; демонстрації лояльності державних службовців стосовно політичних діячів різних партій, промислових фінансових компаній; лобізму; протекціонізму; традиції переходу політичних лідерів і великих державних чиновників на посади керівників або почесних президентів різних фондів; інвестуванні приватних підприємств за рахунок державного бюджету; переведенні державного майна в акціонерні товариства, використанні організованих злочинних угруповань та ін.

Особливо небезпечним є перехід корупції зі стадії окремих разових актів до стадії відтворюваних організованих форм, коли суб'єкти, які вступають у корупційні відносини, є співробітниками одного державного органу, коли вони взаємно покривають свої незаконні, злочинні дії.

Соціальний аспект корупції полягає також у падінні авторитету й престижу державної служби, у погіршенні якісного складу кадрового складу державних службовців, в економічній і політичній нестабільності суспільства, а також трансформації або зміні домінуючих соціальних цінностей, які багато в чому не відповідають в своєму новому виді ідеалам формування й розвитку правової, соціальної держави й громадянського суспільства.

Масштабна корупція несе тяжкі наслідки для всього соціуму. Головна шкода корупції полягає в тому, що вона «роз'їдає» державну владу, робить її слабкою, немічною, фіктивною. При цьому основний ресурс влади - довіра з боку населення губиться. Корупція припускає використання влади й пов'язаних з нею можливостей не в інтересах усього суспільства, а в інтересах окремих осіб або певної групи осіб.

Таким чином, корупція руйнує соціальну основу державності, виводить інтереси окремих державних службовців зі сфери інтересів держави й суспільства, протиставляє приватні інтереси чиновників суспільним потребам та ідеалам. Врешті решт це призводить до відчуження влади від народу - її суб'єктного носія й народу від влади в особі її суб'єктних носіїв - державних службовців.

Література.

1. Антонян Ю. М. Типология коррупции и коррупционного поведения // Социология коррупции. - М.: Прогресс, 2003. - 247 с.
2. Большой толковый социологический словарь /под. ред. Ж. Т. Тощенко. - Т. 1 (А-О): Пер. с англ.- М: Вече, АСТ, 2001. - 945 с.

3. Зеленецкий В., Кальман А. Коррупция в Украине и организационно-правовые основы борьбы с ней. - Право Украины, 2001. - № 3. - С. 13-21.

4. Кирпичников А. И. Взятка и коррупция в России. - СПб.: Логос, 1997. - 243 с.

5. Мельник М. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії. - Київ, 2001. - С. 113-116.

6. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. - М.: Рус.яз., 1965. - 797 с.

7. Олуйко В. Борьба с коррупцией в сфере государственного управления // Вісн. держ. служби України. - 2002. - № 4. - С. 76-77.

8. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми). - К.: НАДУ, 2006. - 166 с.

9. Серьогін С. М. Державний службовець у відносинах між владою і суспільством: Монографія. - Д.: ДРІДУ НАДУ, 2003. - 456 с.

10. Советский энциклопедический словарь. - М.: Прогресс, 1987. - 987 с.

11. Социологическая энциклопедия: В 2-х т. / под. общ. ред. Ж.Т.Тощенко. - Т 1. - М.: Прогресс, 2003. - 876 с.

12. Цаплин А. В., Бакушев В. В. Коррупция: тенденции в мире и России. - М: Мир, 2000. - 257 с.

УДК 351.82:355.32

Олександр Семенюк

ПРО ІСТОРІЮ І СУЧАСНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БУДІВНИЦТВОМ І ВИКОРИСТАННЯМ АВІАНОСНОГО ФЛОТУ

В статті дається аналіз управління ЗС і ВМФ в контексті гострих проблем у вітчизняному військовому середовищі сьогодні. Проводиться порівняння світового і вітчизняного досвіду. Виділяються особливо актуальні проблеми в державному управлінні ЗС і ВМФ України; вивчається американський досвід державного управління ВМФ та досвід інших країн світу; автор звертається до ключових моментів історії вітчизняного авіаносного флоту, досліджує сучасність авіаносних флотів та їхні перспективи з погляду державного управління.

Ключові слова: збройні сили, військово-морські сили, авіаносний флот, особовий склад, офіцерський корпус, українська армія, Міністерство оборони, підготовка військ, бойовий надводний корабель, наземні й морські цілі.

Актуальність досліджуваної теми не повинна викликати сумнівів. Авіаносний флот - показова ланка стану збройних сил провідних країн світу. І - колишньої нашої країни. Показова і для стану самих збройних сил, і державного управління ними. Який досвід має тут Україна і які перспективи для нас вимальовуються?

Проблема статті - дати широкий спектральний аналіз, спираючись передусім на історичний світовий і вітчизняний досвід, управління ЗС і ВМФ, в контексті гострих проблем вітчизняного військового середовища сьогодні.

© Семенюк О. П., 2010.